

Türk Basınında Dış Habercilik: Eleştirel Bir Yaklaşım

Foreign Coverage in Turkish Media: A Critical Perspective

M. Mücahit KÜÇÜKYILMAZ,

Müdür, T.C. Cumhurbaşkanlığı Kurumsal İletişim Başkanlığı, E-posta: mmucahit@gmail.com

Hakan ÇOPUR,

Uzman, T.C. Cumhurbaşkanlığı, Kurumsal İletişim Başkanlığı, E-posta: hakancopur1@gmail.com

Anahtar Kelimeler:

türk basını, dış
habercilik, medya etiği.

Öz

Bu çalışma, Türk basınında dış haberciliğin niteliği, algılanışı, alanı, işleyiş mekanizmaları ve son dönemdeki gelişimi/zenginleşmesi üzerine yapılmış bir analizdir. Bu analizde, genel anlamda, Türk basınının nasıl bir dış habercilik algısına sahip olduğu, dış haberciliğin kalitesine ilişkin temel sorunlar, dış habercilik-etik ilişkisi vb. konular ele alınmaktadır. Çalışmada, Türkiye’de dış haberciliğin niteliğiyle ilgili iki temel sorun alanı olduğu bulgulanmaktadır. Birincisi, dış haberciliğin daha nitelikli yapılabilmesini engelleyen alanda uzman haberci sayısının azlığı (genel olarak uzmanlık eksikliği), ikincisi ise dış haberciliği perdeleyen/gölgeleyen ideolojik ve/veya politik bakış açıları meselesidir.

Keywords:

turkish press, foreign
coverage, media ethics.

Abstract

This study is an analysis based on the quality, perception, scope, process mechanisms and the recent progress/enrichment of foreign coverage in Turkish media. This analysis is structured on how media perceives the field of foreign coverage, the issues about the quality of foreign coverage, the relations between foreign coverage and ethics, etc. The study claims that there are two basic dynamics affecting the quality of foreign coverage in Turkey. The first one is the lack of journalists who have expertise on the field; and the other one is the ideological and/or political points of view.

Giriş

Matbaanın icadı, hiç şüphesiz, insanlık tarihi açısından son derece önemli bir adımdır. Yazılı kültürün toplumsallaşması ve bilginin daha geniş kitlelere taşınabilmesi ile bilginin kullanımına ilişkin daha demokratik ve katılımcı bir tablonun ortaya çıkması beklenirdi. Ancak modern dönemin belki de en önemli karakteristik özelliklerinden birisi olarak bilgi, zaman içinde, bir iktidar aracına dönüştü ya da dönüştürüldü. Bu bağlamda, haberin bilgiye özdeş kabul edildiği modern dönem, haberin de bir iktidar aracı haline dönüşmesine zemin hazırladı. Dolayısıyla haberin üretim ve yayılma süreçleri, aynı zamanda bilginin iktidar aracına dönüşmesiyle ilgili süreçler haline geldi. Dış politika ile iç politikanın artık ayrılamayacak kadar bütünleşik hale geldiği bir dönemde *dış habercilik*, ülkelerin kaderlerini etkileyebilecek ölçüde önemli bir meslek alanına dönüştü.

Esasen dış habercilik, alan gazeteciliği kavramıyla yakından ilgilidir. Belirli bir alanda çalışmayı ifade eden alan gazeteciliği, ancak 20. yüzyılın başında şekillenmeye ve zaman içinde zenginleşmeye başladı. Alan gazeteciliğinin bir sonucu olarak dış habercilik, dünya haberlerini konu edinen ve *dünya haberciliği* veya ‘dış politika haberciliği’ gibi isimlerle de tanımlanan bir habercilik alanı olarak ortaya çıktı (Küçükıymaz ve Çopur, 2010: 19). Hiç şüphesiz iki dünya savaşı gibi tüm dünyayı ilgilendiren ve devletlerarası ilişkilerde yapısal dönüşümleri beraberinde getiren süreçler, dış haberciliğin önem kazanıp gelişmesine zemin hazırladı.

Dış haberciliğin, ulus devletin ana öznesi olduğu bir uluslararası ilişkiler sisteminde kendine ait bir alan oluşturduğunu söylemek yerinde bir tespit olacaktır. Zira ulus devletler arasındaki savaş, barış, egemenlik, siyasi rejim, diplomatik ilişkiler, uluslararası hukuk vb. alanlardaki enformasyon akışı ile şekillenmeye başlayan bu alan, dış habercilik şemsiyesi altında ilgili ülkeler arasındaki ikili ve çoklu ilişkileri yansıtan bir ayna görevi görmeye başladı. Televizyon ve gazete gibi kitle iletişim araçlarının yaygınlaşmasıyla beraber, dış habercilik aynasına sokaktaki vatandaş da daha fazla bakmaya ve olup bitenleri daha yakından takip etmeye başladı. Ancak, elbette, bu aynaya bakmak ile gerçekleri görmenin aynı şey olup olmadığını ayrıca tartışmakta yarar olduğu aşikârdır. 20. yüzyılın ortalarından itibaren gücünü hissettiren küreselleşme sürecinde, Marshall McLuhan’ın dediği gibi “sır ortadan kalkmakta ve herkes herkesin haberine vâkıf olmaktadır” (2005: 72). Ancak *herkesin habere vâkıf olduğu* bir enformasyon döneminde dahi sahici/gerçek bilgiye nasıl ulaşılabileceği konusu, dış haberciliğinin temel sorun alanlarından biri olarak orta yerde durmaktadır.

Şüphesiz son on yıllık dönem, Türk dış politikasının yapısal anlamda değişim ve dönüşüm geçirdiği tarihi bir süreç olarak dikkatle izlenmelidir. 11 Eylül sonrası uluslararası sistemde hala bir düzenin inşa edilemediği ve çok kutuplu bir sistemin biçimlendiği kaotik bir dönüşüm çağındayız. Böyle bir dönemde Türkiye, sahip olduğu tüm insani, tarihî, coğrafi, ekonomik ve diğer alanlardaki birikimini en etkin şekilde kullanarak yeni oluşmakta olan uluslararası düzenin önemli ve kurucu aktörlerinden biri olarak yerini alma

çabasındadır¹. Küresel ve bölgesel belirsizliklerin yoğun olduğu bu yeniden yapılanma sürecinde Türkiye, 1990'lı yıllarla kıyaslanamayacak ölçüde proaktif, özgüven sahibi ve kurucu bir dış politika yürütmektedir. Her ne kadar son iki yıldır Arap Baharı çerçevesinde yaşananlar ve özellikle Suriye'deki gelişmeler, Türk dış politikasının ciddi testleri olsa ve yol haritasındaki hedefleri zorlaştıracak unsurlar içerse de, Türkiye'nin bölgedeki en önemli bölgesel güçlerden biri olduğu konusunda birçok kişi hemfikirdir².

1990'larda dönemsel olarak kendisini hissettiren, ama daha net ve sınırları belli şekilde 2002 sonrasında gündeme gelen bu proaktif ve dinamik dış politika yaklaşımı, Türkiye'nin başta yakın komşularıyla olmak üzere tüm ikili ilişkilerine ciddi bir derinlik kazandırmaktadır (Davutoğlu, 2010). Bu bakımdan, yeni dış politika yaklaşımının Türk basınında nasıl anlaşıldığı/okunduğu konusu, önemle üzerinde durulması gereken bir noktadır. Bu yeni dış politika yaklaşımının, artı ve eksileriyle, Türk basınında ne ölçüde doğru okunduğu konusunda birçok tartışma vardır. Türk basınında dış haberciliğin kalitesi, niteliği, derinliği ve zenginliği gibi temel sorgulama alanlarında somut örneklerle bakıldığı zaman ciddi problemlerin bulunduğu ve bu bağlamda reformlara ihtiyaç duyulduğu, tam da bu işin mutfağında çalışan uzman kişilerce dile getirilmektedir (Küçükylmaz ve Çopur, 2010: 75-82). Ancak, Türk dış politikasındaki hızlı dönüşümü yakalayabilmek ve bölgesinde aktif roller alan Türkiye'nin ihtiyacını karşılayabilmek için yazılı ve görsel Türk medyası da kayda değer bir dönüşüm ve gelişim süreci içindedir. Bununla beraber, Türk medyasındaki mevcut dış habercilik kalitesinin (uluslararası habercilik standartları açısından değerlendirildiğinde) hala istenen düzeyde olmadığı söylenebilir.

Türk basın tarihi üzerine, az da olsa, nitelikli çalışmalar varken³, özelden dış habercilikle ilgili derinlikli ve somut araştırmalara dayanan araştırma/yayın neredeyse yok gibidir⁴. Böyle bir ortamda bu makale, az sayıdaki bu araştırmaları da kullanarak, Türk basınında dış haberciliğin durumu, dış haberciliğin işleyiş mekanizması ve medyada dış haberciliğin nasıl algılandığı üzerine yoğunlaşmayı amaçlamaktadır. Makalenin son bölümünde ise, Türkiye'de daha nitelikli ve sağlıklı bir dış haberciliğin nasıl yapılabileceği üzerine bazı çözüm önerileri tartışılmaktadır. Bu bağlamda öncelikle *Türkiye'de dış haberciliğin genel görünümü*, ve *Türk basınında dış haberciliğin temel sorun alanlarının neler olduğu*, ardından 'Türkiye'de dış haberlerin nasıl oluştuğu' anlatılacaktır. Son olarak ise, Türkiye'de daha nitelikli dış habercilik için 'sonuç ve çözüm önerileri'ne yer verilecektir.

1 Türkiye'nin son dönem dış politikası ve bunun küresel dönüşümün içindeki yerine ilişkin tartışmalar için bkz. F. Stephen Larrabee, *Troubled Partnership: US-Turkish Relations in an Era of Global Geopolitical Change*, RAND Corporation, 2010; Cengiz Çandar, "Turkey's Soft Power Strategy: A New Vision for a Multi-Polar World", *SETA Policy Brief*, No. 38, 2009; Fuat Keyman, "Turkish Foreign Policy in the Era of Global Turmoil", *SETA Policy Brief*, No. 39, 2009.

2 Türk dış politikasının mevcut durumu ve önündeki zorlukların farklı açılardan teorik değerlendirme ve tartışmaları için bkz. Ertan Efeğil ve Rıdvan Kalaycı, *Dış Politika Teorileri Bağlamında Türk Dış Politikasının Analizi*, Nobel Yayıncılık, 2012.

3 Türk basınının dönüşüm sürecini en iyi anlatan çalışmalardan biri olan Hıfzı Topuz'un kitabı, Osmanlı son döneminden başlayarak 2000'lerin başına kadarki Türk basınındaki dönüşümleri ele almaktadır: Hıfzı Topuz, *II. Mahmut'tan Holdinglere Türk Basın Tarihi*, İstanbul: Remzi Kitabevi, 2003.

4 Türkiye'de dış habercilikle ilgili derli toplu ilk kaynak olma özelliğini taşıyan çalışma için bkz. Mücahit Küçükylmaz ve Hakan Çopur, *Türk Basınında Dış Habercilik*, Ankara: SETA Yayınları, 2010. Bu çalışma, yurt içi ve yurt dışında 60'ın üzerinde, alanında uzman kişiyle yapılan derinlemesine mülakat ve örnek olaylar üzerinden içerik analiz yöntemine dayanan bir araştırmadır.

Türkiye’de Dış Haberciliğin Genel Görünümü

Ortaya çıktığı dönemden beri Türkiye’de medya, devlet/siyaset kurumlarıyla yakın ilişki içinde olan ve biraz da buna bağlı olarak iç siyaset haberlerinin hâkim olduğu bir yapı olagelmıştır. Bu durum, iç politikayı haberlerin merkezine konumlandırırken, diğer haber alanlarının bu merkezin etrafında, onu ikame edecek şekilde, yerleştirilmesine zemin hazırlamıştır. Dönemsel olarak (örneğin Turgut Özal dönemi) dış politika haberleri, iç politika haberlerinin gölgesinden kurtulmaya çalışmış olsa da, toplamda, dış habercilik uzun yıllar ötelenmiş bir alan olarak kalmıştır. Ancak son yıllarda Türk dış politikasında gözlemlenen aktif ve çok yönlü diplomasi yaklaşımı, gözlerin biraz daha *dışarıya* çevrilmesine ve dolayısıyla dış haberciliğin de daha revaçta bir alan haline gelmesine imkân vermiştir. Giderek daha çok aktörle daha çeşitli ilişkiler geliştiren bir Türkiye profili, medyanın da dış habercilik alanına daha fazla ilgi göstermesini ve daha fazla sayfa ayırmasını zorunlu kılmıştır.

İstanbul-Ankara Merkezleri: Türkiye’de dış habercilik, biri İstanbul ve diğeri Ankara olmak üzere iki ana merkezde yapılmaktadır. Ankara, daha çok diplomasi muhabirlerinin olduğu ve ilgili bakanlık ve yabancı ülke misyonlarıyla ilişkiler çerçevesinde ilerleyen bir dış habercilik sürecine sahiptir. Ulusal gazete ve televizyonların ana merkezi olan İstanbul’da ise dış haberciler, hem Ankara’dan (ve varsa başka ülkelerdeki muhabirlerinden) gelen, hem de ulusal ve uluslararası ajanslardan aldıkları haberleri değerlendirerek nihai haberleri üretmektedirler.

Türkiye’de dış haberci olabilmek, gazete veya televizyonların dış haberler birimlerinde çalışabilmek için aranan temel koşullar arasında, iyi derecede yabancı dil(ler) bilmek, tercihen iletişim veya uluslararası ilişkiler bölümlerinden mezun olmak, iyi bir temel eğitim almış olmak ve kendini yetiştirmiş olmak gibi nitelikler sayılmaktadır (Küçükyılmaz ve Çopur, 2010: 10-12). Ancak bu vasıflarla medyada dış haberler ya da dış politika bölümlerine giren gençlerin, çalışırken kendilerini geliştirme imkânı bulamadıkları, yeteri kadar okumaya fırsat ve zamanlarının olmadığı, meslek içi eğitim olanaklarının sınırlı olduğu, yurtdışı gezilere pek gidemedikleri ve belki de en önemlisi alanda uzmanlaşmaya önem verilmediği için dış haberciliğin bir kolunda uzmanlaşamadıkları da, yine medyanın mutfağında çalışan kişilerce, ifade edilmektedir (Küçükyılmaz ve Çopur, 2010: 59-60).

Uzman Gazetecilik: Türkiye’de dış haberciliğin genel durumunu ortaya koyabilmek için tartışılması gereken en önemli sorun alanı muhtemelen *uzman gazetecilik* eksikliğidir. Dış habercilik, hem kendi ülkenizin diplomasi yaklaşımını ve diğer ülkelerle ilişkilerini okuyup analiz etmeyi, hem de uluslararası politikada olan biteni ve ülkenizin bu süreçteki yerini anlamayı gerektiren bir uzmanlık alanıdır. Dolayısıyla, ister gazetecilikten isterse dışarıdan gelmiş olsun, dış haberci olacak kişilerin bu alana dair temel bilgilere mutlaka sahip olmaları ve süreçleri çok iyi takip etmeleri gerekmektedir. Aksi halde dış habercilik, ya ajanslardan gelen haberlerin Türkçeye çevrilmesinden, ya da Ankara’daki diplomasi muhabirinin gönderdiği bilgileri haber olarak girmekten ibaret dar bir alana sıkışmaktadır.

Köşe Yazarı-Editör-Muhabir İlişkisi

Türkiye’de dış haberciliğin niteliği ve kalitesi haberlerin üretim sürecine, muhabir ile editör arasındaki ilişkiye, bu ilişki sonucunda ortaya çıkan ürüne üst düzey yöneticilerden (dış haber müdürü, haber müdürü veya genel yayın yönetmeni) müdahale olup olmadığına ve köşe yazarının bu sürece katkısına bağlıdır. Son dönemde farklı ülkelerde de daimi muhabir bulundurmaya başlayan gazete ve televizyonlar dış habercilik açısından daha şanslılar; zira sadece bu muhabirlerin ilettiği haberler dahi ciddi miktarda haber birikimine imkân tanımaktadır. Bu konuda daha zayıf olan görsel ve yazılı basın organları ise, dış habercilikte daha çok ajans bağımlısı bir tablo çizmektedir.

Türkiye’de dış politika yazan köşe yazarları genelde gazetenin dış haberler servisinden bağımsız olarak yazılarını yazmaktadır. Dış politika yazarlarına ilişkin birkaç önemli konu vardır; birincisi bu kişilerin sadece dış politika yazıp yazmamaları, ikincisi alanda ne derece bilgili/uzman oldukları, üçüncüsü dış politikaya ideolojik kalıplarla bakıp bakmadıkları ve dördüncüsü de olması gerekenden fazla yazıp yazmadıklarıdır. Türkiye’de sürekli dış politika yazan köşe yazarları olduğu gibi, bazen dış politika bazen de iç politika (hatta daha farklı sahalarda da) yazan köşe yazarlarının olduğu görülmektedir. Mutlak bir ayırım yapılmassa bile köşe yazarlarının belirli bir uzmanlık alanında yazmaları daha nitelikli dış politika analizlerinin ortaya çıkmasını önünü açacaktır. Dış politika üzerine yazan köşe yazarlarının alana dair uzmanlıkları ve yazma sıklıkları da önemli hususlardır. Yurtdışındaki örneklerle⁵ bakıldığında ve Türkiye’deki köşe yazarlarının haftada 3–4 gün, hatta 5 gün yazdıkları düşünüldüğünde, *kendini tekrar etme*, *kendini yenileyememe* ve *yazma yorgunluğu* gibi sorunların ortaya çıktığı görülmektedir. Bunun yanında, yazarların ideolojik bir bakış açısıyla yazıp yazmadıkları meselesi, iç siyasetteki kadar olmasa da, zaman zaman kendini göstermektedir. Sonuç olarak, alanı iyi tanıyan, nitelikli ve istikrarlı olarak sadece dış politika yazan ve ideolojik önyargıları olmayan köşe yazarlığının, Türkiye pratiğinde eksikliği hissedilen bir *ideal* olduğu söylenebilir.

Dış haberin oluşumunda, yayın organının merkezinde genelde bir editör, süreçleri yürütür. Bu süreçte muhabir ile editör arasında yakın bir ilişki vardır. Dış haber editörleri (ya da bazı gazetelerde dış haber müdürleri) başta Ankara’daki diplomasi muhabiri olmak üzere varsa yurt dışındaki muhabirlerden günlük olarak gelen haberleri seçer, editöryal süreçten geçirir ve baskıya/yayına hazır hale getirir. Ankara’daki diplomasi muhabirleri başta Dışişleri Bakanlığı olmak üzere ilgili diğer bakanlıklardan ve yabancı ülke temsilciliklerinden haber toplarlar. Bunun için de bu haber kaynaklarıyla belirli bir ilişki kurmuş olmaları gerekir. Ancak İstanbul’daki dış haberler bölümünde uluslararası politikaya ilişkin haberlerin çoğu ajanslardan ya da internet kaynaklarından temin edilerek, Türkçeye tercüme edilmekte ve bu şekilde habere dönüştürülmektedir. Bu bakımdan İstanbul’da dış haberciliğin büyük oranda bir ‘tercüme’ işi olduğunu söylemek pek de yanlış olmaz.

⁵ Özellikle Türkiye’de daha yakından takip edilen uluslararası gazetelerdeki köşe yazarlarının yazma sıklığı göz önüne alındığında (ortalama haftada 2 kez) Türkiye’de haftada 4-5 gün yazan köşe yazarlarının sık yazdığı sonucuna ulaşılabilir. Somut örnekler için şu gazetelere bakılabilir: *The New York Times*, *The Washington Post*, *The Guardian*, *The Independent*, *Le Monde Diplomatique*, *Bild*.

“İletişimci” mi, “Uluslararası İlişkilerci” mi Daha İyi?: Türkiye’de dış haberciliğin genel durumuna ilişkin tartışmalardan biri de, iletişimcilerin mi yoksa uluslararası ilişkilercilerin mi bu işi daha iyi yapabileceği konusudur. Bir görüşe göre, iletişim fakültelerinden (gazetecilik vb. bölümlerden) mezun olanlar, işin doğasını bilmeleri sebebiyle, bu işi daha iyi yapabilirler; iletişim mezunu olanların bazılarının tek eksiği, yabancı dil sorunlarının olmasıdır. Diğer bir yaklaşıma göre ise, dış politika okuyarak gelmeleri, yabancı dil bilmeleri ve Türk dış politikasıyla ilgili alanları daha yakından takip etmeleri nedeniyle uluslararası ilişkiler mezunları daha iyi dış haberci olabilmektedir. Her iki görüşün de kendine göre haklılık payı vardır. Ancak son yıllarda uluslararası ilişkiler mezunlarının dış haberler bölümlerinde daha fazla yer almaya başladığı, bir başka deyişle, gazete ve televizyonlarda uluslararası ilişkiler mezunlarının daha fazla tercih edildiği gözlemlenmektedir. Burada, uluslararası ilişkiler mezunlarının hem yabancı dil bakımından daha iyi durumda olmalarının, hem de doğrudan alana ilişkin bilgiyle gelmelerinin etkin olduğu söylenmektedir (Küçükyılmaz ve Çopur, 2010: 61).

Türk Basınında Dış Haberciliğin Temel Sorun Alanları

Dünyada dış habercilik, 1. Körfez Savaşı’ndan itibaren dönüşmeye başlamış, internetin ve internet-tabanlı iletişim araçlarının zaman içinde devreye girmesiyle daha aktif ve zengin bir dış habercilik tablosu ortaya çıkmıştır. Her haberin herkesi ilgilendirdiği ve internetin daha yoğun bir iletişim aracı olarak kullanıldığı bir dönemde sosyal medya da sürece dâhil olarak dış haberciliğin doğasını etkileyecek ölçüde önemli bir etki yapmıştır (Shirky, 2010). Artık *dış* gibi algılanan konular/ alanlar birçok ülkenin iç meselesi haline gelmiştir (Archetti, 2010: 567-588). Böyle bir küresel bilgi akışı çağında dış habercilik adına önemli gelişmeler kaydetmiş olan Türk medyasının yine de kurumsallaşma adına atması gereken adımlar olduğu görülmektedir. Bunda medyadaki mülkiyet yapılanması, iç politikadaki ayrışmanın medyaya yansımaları, finansal imkân ve yetkinlikler ve yetersiz uzmanlaşma gibi temel sorunların etkili olduğu görülmektedir. Bu yapısal meselelerin nasıl ve hangi zaman diliminde çözümleneceğine bağlı olarak Türk basınında dış habercilik de yapısal bir dönüşüm sürecinden geçmektedir⁶.

Türkiye’de dış haberciliğin işleyişiyle ilgili en temel iki problem alanından bahsedilebilir; birincisi nitelikli dış habercilik yapılmasını engelleyen teknik ve meslekî sorunlar, diğeri de tüm imkânlar yerinde olsa bile son dönem Türkiye’sini ve dünya sistemindeki değişimleri okumak, anlamak ve anlamlandırmakta yaşanan sıkıntılar ve yetersizliklerdir. Bugün ulusal medyanın önde gelen birçok mensubu, son dönem Türk dış politikasındaki değişimleri medyanın yeterince doğru ve zamanında okuyamadığı kanaatini taşımaktadır (Küçükyılmaz ve Çopur, 2010: 75-82). Bu tespitin temel sebepleri arasında *uzman gazetecilik ve alana hâkimiyet sorunu*, *ideolojik-politik etkiler* ve *altyapı eksikliği* gibi maddeler sayılmaktadır. Bu maddeler, aynı zamanda Türkiye’deki dış haberciliğin temel sorun alanları olarak da nitelendirilebilir.

6 Türkiye’de medyanın son dönemde yaşadığı dönüşüm sürecine ilişkin farklı görüş ve tartışmalar için bkz. D. Beybin Kejanlıoğlu, *Türkiye’de Medyanın Dönüşümü*, Ankara: İmge Yayınları, 2004; L. Doğan Tılıç, *2000’ler Türkiye’de Gazetecilik ve Medyayı Anlamak*, İstanbul: Su Yayınları, 2001; “Medya Dosyası”, *Anlayış*, Sayı 27, Ağustos 2005.

Alana Hâkimiyet ve Uzman Gazetecilik Sorunu

Türk basınında dış haberciliğin belki de en önemli sorun alanı, uzman gazetecilik konusundaki eksikliklerdir. Son yıllarda hızlı bir biçimde, başta komşu ülkeler olmak üzere, yakın ve uzak bölgelerde etkinliğini artıran Türk dış politikasını takip edip anlamak ve habere dönüştürmek için belli ölçülerde o bölgeleri bilen/tanıyan uzman gazetecilere ihtiyaç duyulmaktadır. Ancak uzun yıllardır dış haberciliğe yeterince yatırım yapmamış olan Türk basını, şimdi bu uzman gazetecilik eksikliğini derinden hissetmektedir. Birçok ulusal gazetede sadece bir sayfa ayrılan dış haberler, büyük bölümü ajanslardan çevrilmiş dünya haberleri ve (varsa) Ankara'daki diplomasi muhabirinden gelen haberlerle doldurulmaktaydı. Bu durum, Türk basınının dış haberciliğe yeterince önem vermediğinin açık bir göstergesidir. Örneğin, yıllarca medyada Arapça veya Farsça bilen uzman gazeteci sayısı bir elin parmakları kadar bile değildi. Hatta belki *Arapça bilen gazeteci profili* eksi bir profil olarak not edilmekteydi bazı medya gruplarında. Bu *yüzünü sadece Batı'ya dönmüş medya* durumu, ancak son yıllarda ciddi biçimde kırılmaya başlamış ve Doğu dillerini bilen uzman gazeteci ihtiyacı yavaş yavaş giderilmeye çalışılmıştır. Ancak hâlâ birçok eksiğin olduğu açıktır.

Esasen sadece bölgeleri veya bölge dillerini bilmek de her zaman yeterli olmayabilir. Örneğin İran'la ilgili ve doğalgaz üzerinden işleyen bir sürece dair haber yapacak muhabirin bu ilişkileri okuyabilmek için bir ölçüde enerji alanıyla ilgili bilgiye de sahip olması gerekmektedir. Aynı şeyi Türk-Amerikan askeri ilişkilerine dair de söylemek mümkündür; burada da savunma sanayi ve askeri ihalelerle ilgili temel bilgilere sahip bir uzman gazeteciye ihtiyaç olacaktır. Belli bir alana dair nitelikli bilgiye sahip olmak için, sadece yabancı dil bilmek yeterli değildir. Bunun da ötesinde, mümkünse, akademik bir arka plana veya alana ilişkin okumalara gereksinim duyulmaktadır. Dış haberler bölümlerinde uluslararası ilişkilercilerin son dönemde daha fazla tercih edilmesi, bu kişilerin sadece yabancı dil bilmeleriyle değil, aynı zamanda alana dair temel bilgilere sahip olmalarıyla ilgilidir.

Uzman ve alana hâkim gazeteci noktasındaki bazı temel sorunlar göze çarpmaktadır. Öncelikle üniversiteden yeni mezun kişilerin medya sektörü içinde kendilerini geliştirme ve bir alanda uzmanlaşma imkânları sorgulanmalıdır. Açıkçası bu konu, tartışılmaya açıktır ve birçok gazeteci bu noktada medyanın ciddi bir açığının olduğu kanaatine sahiptir (Küçükylmaz ve Çopur, 2010: 89-91). Bir diğer sorun alanı, medyanın bu hususta uzun yıllardır yapısal adımlar atmamış olmasıdır. Bu sorun, medyanın uzman gazeteciliğe daha fazla önem vermesi ve bu alana yatırım yapmasıyla zaman içinde aşılabilir bir sorundur. Uzman ve alana hâkim kişilerin medyada çalışmayı ne ölçüde tercih ettikleri meselesi de diğer bir sorunlu husustur. Bu mesele, iyi yetişmiş ve uzmanlığı olan kişilerin medyada maddi ve manevi iş tatmininin sağlanmasıyla aşılabilecek bir konudur. Mevcut koşullarda dış haberciliğe yatırım yapmak zor ve pahalı bir iş olup, medya sahiplerinin öncelikleri arasında pek yer almamaktadır. Özellikle yabancı ülkelerde daimi muhabir bulundurmamak ticari kaygıları yüksek olan medya grupları için zorlayıcı bir konu olagelmıştır.

Son dönemde yayın hayatına başlayan bazı kanalların yatırımları ve diğer bazı haber kanallarının bu yöndeki çabaları ile dünyanın farklı bölgelerindeki muhabir sayısı

artmaktadır. Daha önce daimi muhabir bulunmayan birçok Ortadoğu ve Asya ülkesinde artık daimi muhabirler çalışmaktadır. Bu duruma paralel olarak nitelikli dış habercilerin yetişmesi için son dönemde bilhassa Arapça bilen ve Ortadoğu'yu takip edip analiz edebilecek genç elemanların medyada yer almaya başladığı gözlemlenmektedir. Ancak mevcut koşullarda nitelikli kişilerin medyada yer almak için bugünkünden daha iyi bir istihdam politikasına ihtiyaç olduğu konusunda hemen herkes hemfikirdir. Gerek çalışma koşulları, gerekse ücretler noktasında medya mensupları arasında tam bir iş tatmini yoktur. Özellikle mesleğe yeni başlayan muhabir düzeyindeki elemanlar için medya mensubu olmak, dışarıdan görüldüğünden daha zor ve meşakkatli bir iştir. Ancak Türk medyasındaki yapısal sermaye dönüşümleri ve sektöre yeni oyuncuların girmesi gibi temel faktörlerin, medya mensuplarının daha iyi şartlarda çalışmalarını sağlayacak bir zemin oluşturduğu söylenebilir. Dolayısıyla Türkiye'de dış haberciliğin geleceği açısından ümitvar olmak için yeterli nedenler vardır.

İdeolojik-Politik Etkiler

Medya sadece bir gösterim aracı değildir; mevcut teknolojik ve iletişimsel devrim çağında medya adeta bir 'ideolojik yeniden-üretim' aracı haline gelmiştir (Hall, 1996: 137). Bu yeniden üretim mekanizmasıyla medya, kendi gerçeğini yaratmaya ya da yarattığı gerçeğin ideolojik promosyonunu yapmaya açık hale gelir. Siyaset kurumuyla ve siyasetçilerle doğal olarak yakın ilişkisi olan medya, hem bu ilişkiden çıkar devşirebilir, hem de ideolojik benzerlik temelinde bir pozisyon alabilir (Halimi, 1999; Tılıç, 2001). Türkiye gibi sancılı bir ulus devletleşme süreci geçirmiş/geçirmekte olan bir ülkede, medyanın *çağdaştırma* misyonu sebebiyle çoğu zaman ideolojik bir zeminde hareket etmesi çok da anormal olmasa gerek. Ancak sorun şu ki, Cumhuriyet'in kurucu ideolojisiyle paralel olarak işlev gören medya, biraz da bu sebeple halktan kopuk ve hatta bazen halka rağmen bir eylem alanı olmuştur (Duran, 2000). Müesses nizamın yanında habercilik yapan medyanın büyük bölümü, farklı toplumsal kesimlerin temsilcilerinin siyasal alanda icracı oldukları dönemlerde yine bu sebeple bocalamış ve çoğu zaman tercihlerini devletten/rejimden/sistemden yana kullanmıştır. En yakın ve canlı örneğini 28 Şubat döneminde gözlemlediğimiz bu yaklaşımın haberciliğe nasıl yansımış olabileceğini anlamak zor olmasa gerek (Karalı, 2005; Arıkan, 2011).

Türk siyasetindeki mevcut kutuplaşmanın ideolojik kökenlerine dair birçok tartışma yapılabilir. Ancak yine "Türk Basınında Dış Habercilik" araştırmasına göre; gazetecilerin çoğu, 2000'li yıllarda dış habercilik açısından ideolojik/politik etkiler başlığı altında ideolojik duruşlardan ziyade, politik etkilere vurgu yapmaktadır (Küçükyılmaz ve Çopur, 2010: 82-84). Burada ideolojilerin artık eskisi gibi net ayrımlara dayanmaması, Türkiye'deki siyasal yapılanmanın/partilerin keskin ideolojik ayrımlarla ifade edilememesi ve son dönem Türk siyasetinin *ideolojik* olmaktan çok *politik* ayrımlara dayanması gibi birtakım temel nedenler sayılabilir. Tanımı her ne olursa olsun, Türk medyasının son 10 yılda, Türk siyasetindeki ayrışmaya paralel bir biçimde ayrıştığını gözlemlemek mümkündür. Bu sebeple bu bölümde ideolojik etkilerden çok politik etkilere atıf yapılmaktadır.

Son dönemde Türk basını, *hükümete yakın medya grupları* ve *hükümete mesafeli medya grupları* şeklinde genel olarak iki kategoride nitelendirilebilir. Bu ayrım elbette

tartışılabilir; ama güncel durumu açıklayan bir nitelemedir. Güncel politika üzerinde ortaya çıkan ayrışmalar somut örnekler üzerinden görülürken bir medya organının ideolojik anlamda nerede durduğunu anlamak için daha uzun süreli yayıncılık yaklaşımlarına bakmak gerekmektedir. 2002 yılından bu yana AK Parti iktidarda olduğu ve bugüne kadar da girdiği her seçimi kazandığı için bu partinin iktidarına yakın ve uzak olan medya grupları arasında politik bir farklılaşma zemini ortaya çıkmıştır. Bu farklılaşmaların yansımalarını iç siyaset haberlerinde olduğu kadar dış habercilikte de görmek mümkündür. Aynı haberin *hükümete yakın medya grupları* ve *hükümete mesafeli medya grupları* arasında farklı şekilde okunması ve yansıtılması son dönemde sıkça karşılaşılan bir durumdur. Örneğin İran'la ilgili bir haber gündeme geldiğinde bu haberi ele alış ve yansıtış biçiminden yola çıkarak bir medya organının durduğu yeri anlamak mümkündür. Esasen Türkiye'nin lehine olabilecek bir durum, İran'la yakın ilişkileri Türkiye'yi Batı'dan uzaklaştırıyormuş gibi bir hava ile verilebilmektedir. Aylarca tartışılan 'eksen kayması' meselesi, Türk basınının dış habercilikteki ideolojik/politik pozisyonlarını gösteren onlarca örnekle doludur. Hâlbuki *eksen kayması* tartışmasının kökeni ve kullanılış biçimine bakıldığında, Türk medyasının daha tarafsız olması gereken bir dış politika tartışması olduğu görülmektedir⁷. Türkiye-İsrail ilişkileri kötüleşirken bazı medya organlarının, Türkiye'nin İsrail politikasını eleştiren ve genellikle dışarıdan beslenen haberler yapmaları bu duruma örnek olarak verebilir. ABD'deki Yahudi lobisine yakınlığıyla bilinen bir gazetede Türkiye'nin dış politikasını ağır bir biçimde eleştiren bir yazıdaki argümanların, ertesi gün Türk basınındaki bazı gazete ve televizyonlarda aynı şekilde kullanılması, dış haberciliğin işleyiş mekanizmasıyla ilgili sorunlara işaret etmektedir. Toplamda bu ve benzeri örnekler, farklı medya gruplarının politik pozisyonlarının birer uzantısı olarak değerlendirilebilir.

Türkiye'de Dış Haber Nasıl Oluşur?

Dünyanın her yerinde olduğu gibi Türkiye'de de dış haberlerin oluşum sürecinde iki ana kaynak olduğu görülmektedir: ulusal/uluslararası ajanslar ve muhabirler. Ancak son dönemde, kısmen de olsa, sosyal medyanın da yavaş yavaş bir haber kaynağı kimliğine bürünmeye başladığı söylenebilir (Shirky, 2010). Türkiye'de öne çıkan ulusal ajanslar şunlardır: *Anadolu Ajansı* (AA), *Doğan Haber Ajansı* (DHA), *İhlas Haber Ajansı* (İHA) ve *Cihan Haber Ajansı* (Cihan). Türkiye'de yoğun olarak kullanılan uluslararası haber ajansları arasında şunlar öne çıkmaktadır: *Associated Press* (AP), *Reuters* ve *Agence France-Presse* (AFP). Muhabirlerden kasıt ise öncelikle Ankara'daki diplomasi muhabirleri ve varsa yabancı ülkelerdeki muhabirlerdir. Uzun yıllar Washington, Brüksel, Londra, Paris ve Berlin gibi sadece Batı başkentlerinde ve belki ilaveten Moskova'da muhabir bulunduran Türk medyası, son dönemlerde Bağdat, Şam, Tahran, Kudüs, Kahire ve Doha gibi önemli Ortadoğu başkentlerinde de daimi muhabir bulundurmaya başladı. Bununla birlikte, özellikle *TRT*'nin, dünyanın önemli birçok başkentinde daimi muhabir bulundurmaya başlaması, özellikle Orta Doğu, Asya ve Afrika gibi coğrafyalarda da muhabir görevlendirmesi, çok boyutlu hale gelen Türk dış politikasının medyadaki bir yansıması olarak değerlendirilebilir.

⁷ Eksen kayması tartışmaları bağlamında Türk dış politikası analizleri için bkz. Mensur Akgün, "Turkey: What Axis Shift", *Le Monde Diplomatique English*, July 2010; Keyman, "Turkish Foreign Policy in the era of Global Turmoil", Veysel Ayhan, "The Debate of Axis Shift and Turkey-Middle East Relations", *Today's Zaman*, June 21, 2010.

Esasen içinde bulunduğumuz dönüşüm/geçiş süreci, ajansların yoğun olarak kullanıldığı zayıf dış habercilik döneminden, yerinde muhabirlerin de yoğun olarak kullanılmaya başladığı aktif dış habercilik dönemine geçişin işaretlerini barındırmaktadır. Ajanslar ekonomik olarak ucuz, ulaşılabilirlik açısından kolay ve kullanıma hazır olmaları sebebiyle, daha pahalı ve zor olan yerinde habercilikle kıyaslandığında daha çok tercih edilmektedir. Ancak bu yaklaşımın biraz da *kolaycılık* olduğu söylenebilir. Dış politikadaki aktivizmin olağanüstü arttığı son yıllarda artık bu tür bir dış habercilik anlayışının Türk medyasını taşıyabilmesi mümkün değildir. Dolayısıyla dış politikanın eskisinden çok daha fazla hayatımızın merkezine girdiği bu dönemde medyanın yerinde habercilik için daha fazla temsilciye ve muhabire ihtiyaç duyması kaçınılmazdır.

Ajanslardan (genelde İngilizceden) tercüme edilerek hazırlanan ve muhabirlerden gelen haberler genellikle bir haber editörünün masasında buluşur. Burada televizyonun/gazetenin yayın politikasına, haber yoğunluğuna ve habercilik tarzına göre seçici bir gözle editöryal olarak gözden geçirilir. Gerekli düzeltmeler bazen doğrudan editör eliyle, bazen de muhabirle karşılıklı görüşme sonucunda yapılır. Çoğu gazetede editörün üzerinde bir dış haberler müdürü vardır ve bu kişi gazetenin o günkü yayın politikasına ve yayın toplantısında konuşulanlara uygun olarak gerekli düzenlemeyi yapar. Esasen tüm bu akış içerisinde içsel bir oto sansür olabilir ve muhabirden haber müdürüne kadar her pozisyondaki kişiler, içinde bulunduğu medya grubunun genel perspektifine uygun olarak haber üretebilirler. Bu bir sansür değildir; daha çok otomatik işleyen bir algılama sürecidir. Dolayısıyla aynı olaya bakan iki farklı muhabir iki farklı haber yapabilir ve bunu kişisel özelliklerden çok bağlı bulunan medya grubunun pozisyonuyla ilişkili düşünmek daha doğrudur (Küçükylmaz ve Çopur, 2010: 44-45).

Sonuç ve Çözüm Önerileri

Türk basınında dış habercilik, dış politikanın ülke gündemini belirlediği ölçüde önem atfedilen bir alan olarak nitelendirilir. Son yıllarda Türk dış politikasındaki genişleme ve derinleşme, tüm artı ve eksileriyle birlikte, anlaşılması görece daha zor ve daha ciddi analiz edilmesi gereken bir durumu beraberinde getirdi. Medyanın bu yeni durumla yüzleşmek ve kendini buna göre modifiye etmekten başka seçeneği olamaz; dolayısıyla buna göre her geçen gün dış habercilik konusuna daha fazla eğilen bir medya yelpazesi görüyoruz.

Türkiye son dönemde birçok alanda önemli mesafeler kateden toplumsal bir kalkınma sürecinin içinden geçmektedir. Medya da bu süreçten payına düşeni almakta, daha nitelikli dış habercilik yapmak adına ciddi adımlar atmaktadır. Ancak mevcut tabloda Türkiye’de dış haberciliğin bazı temel sorunlarının olduğu ve bu sorunlara yapısal çözümler üretilmesi gerektiği de açıktır. Makalenin bu son bölümünde belli başlıklar altında çözüm önerileri dile getirilmektedir.

Nitelikli Dış Habercilik Konusu

Dış habercilik, özünde dış haberciler tarafından icra edilen ve insani unsurların yoğun olarak yer aldığı bir alandır. Dolayısıyla *nitelikli dış habercilik* ile *nitelikli dış*

haberci arasında kaçınılmaz bir ilişki vardır. Nitelikli dış habercilik için yapılabilecek temel değerlendirmeler ve çözüm önerileri şunlardır:

- Dış haberciliği biraz daha öznesi insan/toplum olan bir habercilik anlayışına yaklaştırmak önemli bir adım olarak görünmektedir. Böylece diplomasinin görece ciddi ve mesafeli dili, daha sıcak ve insani/toplumsal bir dile dönüştürülebilir.

- Kaynaklar birinci elden toplanmalı ve özellikle Batılı kaynaklardan yapılan tercümelerin ağırlığı azaltılmalıdır. Dış haberciliğin kalitesi için dış habercinin alana ilişkin maddi bilgilere sahip olması ve haberi insanlara doğru ve hızlı biçimde iletmesi önceliklidir. Sadece ajanslardan beslenerek yapılan dış habercilik yetersizdir; mümkün olduğunca olay yerinde muhabir olmalıdır ki, gerçekleri hedef kitleye yerinden aktarabilsin.

- Dış haberciliği yerel bakış açısıyla sınırlı kalarak yapmamak, habercilik kalitesi adına çok önemlidir. Her şeye *Türk gözlüğüyle* bakmak yerine, daha evrensel düşünebilmek ve farklı toplumları anlamaya, tanımaya çalışmak gerekmektedir.

- Birikimli ve iyi yetişmiş kişileri muhabir, köşe yazarı ve yorumcu olarak dış habercilik alanına kazandırmak meslekteki kalitenin yükselmesi açısından çok önemlidir.

- Soğuk Savaş sonrası yaşanan değişimi ve bu çerçevede Türk dış politikasında ortaya çıkan yeni tavır ve tutumları, karşıt veya destek olmaktan bağımsız bir biçimde, doğru okumak gerekmektedir. Bunun için de eski tabu, korku ve kalıpları bir kenara koyarak araştırmacı gazeteciliğe dayanan ve nitelikli muhabir olmanın, uzmanlaşmanın ve konuya hâkim olmanın işin merkezinde olduğu bir dış habercilik tarzının benimsemesi zorunlu bir ihtiyaçtır.

- Kaynak ve hedef kitle ile ilişkilerde etik ilkelere azami dikkat edilmelidir. Aynı şekilde dış haberlerin magazin boyutunun öne çıkarılarak verilmesi de pek çok kişi tarafından bir 'sorun' olarak görülmektedir.

- Türk basınının dış habercilik alanına ciddiyetle yaklaşması ve teknik konular kadar beşeri sermayeye de yatırım yapması gerekmektedir.

- Medya mensupları üzerinde haberin içeriğini ve veriliş tarzını etkileyecek iç veya dış baskıların olmaması gerekmektedir. Sansür ve psikolojik baskı ihtimalinin olduğu mesleki ortamda nitelikli bir dış habercilik yapılması oldukça güçtür.

- Medyadaki karar verici editöryal yapıların içinde dış habercilerin de bulunması, dış haberlerin kendi mantığıyla, doğru ve etkili biçimde verilmesi bakımından önemlidir.

- Dış haberde kullanılan dil ve üslup, nitelikli ve anlaşılır olmalıdır. Habere kaynaklık eden olay veya mekân ile ilgili daha derinlikli bilgilerin analitik ve okunaklı bir üslupla sunulması gerekmektedir.

Nitelikli Eleman Meselesi

Nitelikli dış habercilik, ancak nitelikli elemanlarla mümkündür. Nitelikli elemanlar için aranan temel şartlar; okuma, anlama, yazma ve konuşma düzeyinde iyi derecede yabancı dil bilgisine, yurt dışı deneyimine ve dış haberciliği besleyen kültürel-entelektüel birikime sahip olmayı ifade etmektedir. Bu şartların gerçekleştirilebilmesi için üniversitelerdeki eğitim sistemi, medya sermaye sistemi ve mevcut çalışma ortamının nitelikli dış habercileri teşvik edecek bir anlayışla yapılandırılması gerekmektedir. Bunun için şu noktalara dikkat çekilmelidir:

- Türk medyasının mülkiyet yapısındaki dönüşümün sadece sermayenin çeşitlenmesi düzeyinde kalmayıp çoğulculuk, çok seslilik ve kamu yararı lehine de şekillenmesi, özel olarak dış habercilik ve dış habercilerin daha nitelikli hale gelmesinde yararlı olacaktır.

- Muhabire ve muhabirliğe verilen önem arttırılmalı; muhabirlerin özlük hakları ve mesleki standartları editör ve köşe yazarları ile karşılaştırıldığında zayıf kalmamalıdır.

- Dış habercilerin eğitim sürecinde veya daha geç de olsa mesleki pratik sırasında, belirli coğrafyalar üzerinde uzmanlaşması sağlanmalıdır. Örneğin, Ortadoğu uzmanı olan bir dış habercinin İngilizcenin yanında Arapça, Farsça, İbranice ve Kürtçeyi bilmesi; Kafkas uzmanı olanın Rusça, Gürcüce ve bazı etnik dilleri bilmesi, dahası o bölgelerde bulunması mesleğin niteliğine ciddi katkı sağlayacaktır.

- Dış habercilerin mevcut yabancı dil bilgilerini sürekli olarak geliştirmesi ve ona ilaveten farklı yabancı diller öğrenmesi için basın kuruluşları teşvik edici olmalıdır. Dil okulları ve yurt dışı eğitim programları düzenleyen kurumlar ile uygun şartlarda anlaşmalar yapılması düşünülebilir.

- İletişim fakülteleri ve uluslararası ilişkiler bölümlerinde dış politika haberciliği alanına ilişkin yönlendirme ve branşlaşmalar lisans döneminden itibaren planlanmalıdır.

- Kurum içi eğitim programlarıyla meslekte tecrübeli yabancı gazetecilerin konuk edilmesi, çoğu genç olan Türk dış haberciler açısından olumlu modelleme sonuçları doğurabilir.

Kamu Gücü ve Diğer Aktörlerin Rolü

Türkiye’de uzun dönemler, genel siyasi süreçlerin akışına uygun olarak medyada da kutuplaşmalar söz konusu olmuştur ve bu durum bugün için de geçerlidir. Dolayısıyla Türkiye’de devlet ile medya arasındaki ilişkiler, çoğu zaman basın özgürlüğü, medyanın siyaset angajmanı, ideolojik yakınlık-uzaklık vb. konular üzerinden gündeme gelmektedir. Kamu gücü devreye girdiğinde basın özgürlüğü ve bağımsızlığıyla ilgili tartışmaların da gündeme gelmesi kaçınılmazdır. Ancak halen modernleşme sürecine uyum sağlamaya çalışan toplumlarda medyanın teknik ve etik gelişimini gerçekleştirmesi için kamu erkinin bazı rolleri oynaması kabul edilmesi gereken bir durumdur.

Türkiye’de medya, önceleri devlet eliyle inşa edilmiş, zaman içinde özel kanallarla çeşitlenmiş ve son yıllarda internet medyasının ve sosyal medyanın da devreye girmesiyle

tamamen farklı bir boyuta taşınmıştır. Bu çok hızlı dönüşüm geçiren medya sektörünün hem topluma, hem de devletle kuracağı ilişkileri ve taşıdığı sorumluluğu evrensel standartlarda gerçekleştirebilmesi için, kamu gücünün yasal, sivil toplumun pratik denetimine zaman zaman ihtiyaç duyulmaktadır. Burada altı çizilmesi gereken husus, kamu gücünün geliştirme amacıyla *denetim mekanizmasını kullanması, gözetleme, sansür veya benzeri etki mekanizmalarından kaçınması* gerektiğidir. Bunun yanında sivil toplum kuruluşlarının medya özgürlüğü ya da medya etiği gibi hassas konularda göstereceği duyarlılık da, en az ilgili kamu kurumları kadar, önemli ve gereklidir. Türkiye'deki dış habercilik ortamının genel durumu göz önüne alındığında, kamu ve diğer aktörlerin sağlayacağı katkılar şu şekilde ortaya çıkmaktadır:

- Türkiye'de medya ile devlet arasındaki ilişkilerin düzenlenmesi maksadıyla Siyasi Partiler Kanunu, Basın Kanunu ve Seçim Kanunu üzerinde demokratikleştirici reformlar yapılmalıdır. Zira hukuk devleti ne ölçüde güçlenirse aynı ölçüde Türkiye'de basın da güçlenecek ve o zaman daha iyi dış habercilik yapılabilecektir.

- Kamu gücü, Türkiye'de gazeteciliğe ve yayıncılığa uluslararası standartlarda bir seviye getirebilir. Kamu gücünün medyaya *müdahale etmeden* geliştirici bir işlev görmesi, sadece dış habercilik adına değil genel anlamda habercilik adına önemli bir aşama olacaktır.

- Dışişleri Bakanlığı'nın düzenli, hızlı ve ayrımsız bir biçimde habercileri bilgilendirmesi, kişisel ilişkilerle yetinmeyip *kamu diplomasisi* yürütecek kurumsal bir yapı oluşturması gerekmektedir.

- Kamu gücü ve siyasiler çoğu zaman gazeteciler için haber kaynağıdır. Ancak Ankara'da yürütülen bu dış habercilik tarzı, gazetecinin kaynağın güdümüne girmesi sonucunu doğurmamalıdır. Bunun için basın mensuplarına olduğu kadar kamu görevlilerine de sorumluluk düşmektedir.

- Toplumdaki ilgili paydaşların demokratik mecralarda katılımcı olması, RTÜK ve sivil toplum örgütleri aracılığıyla bireysel ve organize tepkilerini ortaya koymaları da medya mensuplarının kendilerini yeniden düzenlemeleri açısından etkili olacaktır.

- Sivil toplum kuruluşlarının medya özgürlüğü ve etiği gibi konularda devreye girip toplumsal faydayı/iyiyi gözeterek farkındalık yaratmaları yerinde olacaktır.

Kaynakça

Archetti, Cristina, (2010). "Comparing International Coverage of 9/11: Towards an Interdisciplinary Explanation of the Construction of News", *Journalism*, 11(5), ss. 567-588.

Arikan, Nuraydın, (2011). *28 Şubat Sürecinde Medya: Arena Programı ve Medyanın Siyasal Sürece Etkileri*, İstanbul: Okur Kitaplığı.

Çandar, Cengiz, (2009). "Turkey's Soft Power Strategy: A New Vision for a Multi-polar World", *SETA Policy Brief*, 38.

Davutoğlu, Ahmet, (2010). “Turkey’s Zero Problems Foreign Policy”, *Foreign Policy*.

Duran, Ragıp, (2000). *Apoletli Medya*, İstanbul: Belge Yayınları.

Efegil, E. ve Kalaycı, R., (2012) *Dış Politika Teorileri Bağlamında Türk Dış Politikasının Analizi*. İstanbul: Nobel Yayıncılık.

Ergül, Hakan, (2000). *Televizyonda Haberin Magazinellesmesi*, İstanbul: İletişim Yayınları.

Halimi, Serge, (1999). *Düzenin Yeni Bekçileri*. İstanbul: Evrensel Basım Yayın.

Hall, Stuart, (1996). “Encoding-Decoding”, S. Hall, D. Hobson, A. Lowe, P. Willis (Der.), *Culture, Media, Language*, London: Routledge.

Karalı, Hamit, (2005). *Medya İmparatorluğu: İhtilaller, İhaleler ve 28 Şubat*. İstanbul: Truva Yayınları.

Kejanlıoğlu, D. Beybin, (2004). *Türkiye’de Medyanın Dönüşümü*. Ankara: İmge Yayınları.

Keyman, Fuat, (2009). “Turkish Foreign Policy in the Era of Global Turmoil”, *SETA Policy Brief*, 39.

Küçükıılmaz, M. ve H. Çopur (2010). *Türk Basınında Dış Habercilik*, Ankara: SETA Yayınları.

Larrabee, F. Stephen, (2010). *Troubled Partnership: US-Turkish Relations in an Era of Global Geopolitical Change*, RAND Corporation.

McLuhan, Marshall, (2005). *Yaradığımız Medya: Medyanın Etkileri Üzerine Bir Keşif Yolculuğu*, Çev. Ünsal Oskay. İstanbul: Merkez Kitaplar.

Medya Dosyası (2005) Anlayış, 27.

Shirky, Clay, (2010). “The Political Power of Social Media”, *Foreign Affairs*.

Tılıç, L. Doğan, (2001). *2000’ler Türkiye’inde Gazetecilik ve Medyayı Anlamak*, İstanbul: Su Yayınları.

Topuz, Hıfzı, (2003). *II. Mahmut’tan Holdinglere Türk Basın Tarihi*, İstanbul: Remzi Kitabevi.